

הלילה הזה 'פולו פסח'...

ערכו המיוחד כל כך של 'ליל הסדר' השנה

לר' ישראל יקירי שליט"א

מכתבי זה יגיע אליך בעצם ימי ההכנות הקדחניות לחג פסח. אני רואה את דמותך היקרה בין אלפי ישראל קדושים, שיערכו השנה לראשונה את ה'סדר' בעצמם. מרגיש אני את מתיחות נפשך הזכה לקראת משימה עילאית זו, שעטפה את כל כולך בפתאומיות. דע לך שעד כמה שמאירה דמותך לפני בכל זמן, הרי שאורותיך מבהיקים כעת שבעתיים... הטירחה היתירה והיגיעה של מצוה מעמידות אותך על גבהים חדשים. המצוות הנפלאות שלפנינו קוראות אליך: "עֲדָה נָא גֵאוֹן וְגִבּוֹהַּ וְהוֹד וְהָדָר תִּלְבָּשׁ!" [איוב מ'].

אני חושב עליך מפניתי הרחוקה המבודדת ולבי הומה. בעיני נקווית דמעה ועל שפתי תפילה: הוי! אֵב הַרְחֵמִים! הוא יִרְחֵם עָם "עֲמוּסִים" וְיִזְכֹּר בְּרִית אֵיתָנִים. וְיִצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ... אני רואה אותך עמוס בעבודת הקודש, ממחר ממקום למקום, טורח ומסייע, נושם ונושף ועמל להשיג את צרכי החג כהלכתו, להכין את מקום דירתך כראוי עד כמה ששייך. ודע לך שעל פי קביעת חכמינו ז"ל דווקא הדאגה הזאת למצוות, מבדילה אותנו בין העמים, יוצרת בנו טבע אחר ועושה אותנו למציאות אחרת לגמרי, לגמרי! **ישראל אשר בך אתפאר**. מחשבה זו מחזקת אותי וממלאה אותי יראת הכבוד נוכח פני הדור החדש שלנו המראה אותות גבורה בקיום רצון ד'. וכמובן כלפי זקני ישראל וחוליהם, ירפאם ויחזקם ד' אדון הנפלאות, המקיימים את מצוות החג כמיטב יכולתם במסירות נפש... וכשיבוא הגואל במהרה יִרְאוּ לוֹ מְנַהִיגֵי הָאוֹמָה את הלגיונות שלנו ואיך שפעלו בעת נסיון! בנערינו וזקננו נלך! נלך לקראת הגאולה השלימה בב"א.

*

יקירי! אולי מתרקמות כעת אצל במקומות שונים, שאלות "מה נשתנה" בסגנון חדש, ב'קול ענות חלושה': "מה נשתנה ליל הסדר הזה מכל לילות הסדר...? שבכל לילות הסדר אנו אוכלים בחוג ההורים והמשפחה הרחבה, הלילה הזה - מתי מעט, בצמצום מכביד; שבכל הלילות חוגגים את הסדר בהמון חוגג, ברעם קולות בברקי פאר והדר, הלילה הזה - בצורה פשוטה, בשקט קודר ודממה עמומה. שבכל הלילות - הלב רגוע, הלילה הזה, מתח במסתרים; שבכל הלילות - תכנית הסדר מאורגנת מזה שנים. הלילה הזה - פתאומיות מביכה ומסחררת...

אהובי! שאלות אלה, עד כמה שיש בהן מן המציאות, בכל זאת יתכן ו"ריח חמץ" יש בהן. שאלות אלה הן פרי מצב הרוח הלחץ והירוד של התקופה, שתחלוף במהרה... והרי פירשו חסידים "מצוה הבאה לידך אל **תחמיצנה**", שלא יימצא במצווה עצמה 'משהו חמץ', שמץ של עצבות...

עד כמה ששייך ראוי לקיים בשאלות אלה 'ביעור חמץ'. לשרוף אותן באש-קודש היוצאת מפנימיות החג הזה... וכמובן שכל מחמצת וכל "שאור שבעיסה" זקוק לביטול בלב, "ליבטל וליהוי כעפרא דארעא". כשנוכה השנה בעזה"ת לבקוע את חומות המועקה והמבוכה, נראה ביותר כעת את האור הגדול והנורא המופיע עלינו. יראו עינינו וישמח ליבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת...

*

נלמד נא דוגמה מתוך ההווי של השבועות האחרונים, החתונות המוקדמות והמאוחרות בדירות, על הגגות וברחובות עיר, בלי הכנה, בלי יישוב הדעת, בהשתתפות זעומה, בחסרון קרובים וידידים. כמה צער, מתח ולבטים היו כרוכים בהכנת שמחות מאולתרות אלה. ברם כל זה היה לפני זמן השמחה. כפי שנודע לי, הרי בעיצומו של ליל הנישואין "ירדה אש מן השמים" וכל המקום נהפך למדורת חדווה עצומה... אז עלו והתעלו הנוכחים בזינוק מבירא עמיקתא לאיגרא רמא. שמחה רוחנית אפפה את כולם. הנקודה הפנימית נדלקה באור יקרות יהודי אמיתי.

ואכן, ניתן לקוות שכך גם יהיה בליל התקדש חג, למרות הלחץ, הדאגה והתהייה של ערב חג. אז כשיאיר אורו של לילה זה, אז בעזר ד' ינוסו הצללים. כי חדוות ד' היא מעוזכם. זה יחזק אתכם בתכלית החיזוק...

ה'לב שמחה' זי"ע, היה אומר שאילו היה יהודי יודע כמה שפע ושמחה הוא מעורר בשמים במצוותיו, היתה הידיעה הזאת מגבירה אותו להיטיב ולשבח אותן עוד עוד...

*

הבה נעסוק כעת אהובי, ב"מה נשתנה" החיובי והנשגב, **הצומח השנה דווקא**, מתוך ליל פלאים זה, הבא עלינו לטובה ולברכה לששון ולשמחה. וודאי יודע אתה את דברי הזוהר הקדוש [המופיעים בהרבה ספרי 'הגדה של פסח' לפני "מגיד"]. שבשעת הסדר מקבץ הקב"ה את ה'פמליא' שלו, מלאכים המוני מעלה, ואומר להם: "לכו שמעו את סיפור השבח שלי, שמספרים בני ושמחים בגאולתי". ואז מתכנסים המלאכים ובאים ומתחברים עם ישראל ומאזינים איך שישראל מקיימים סיפור יציאת מצרים ושמחים בשמחת גאולת קונם ואז חוזרים המלאכים ומודים להקב"ה על הנסים והגבורות ועל העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאולה של הקב"ה הוי! דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון.... [ח"ב מ:]. כן אהובי! אורחי מעלה אלה מתלויים ל'סדר' שלנו ומשקיפים בהערכה יתירה!!!

ר' ישראל! הלב אומר שבשנה זו יגיע רמז נוסף ממרום למלאכי השרת, מלאכי עליון. "העם הקדוש הקים השנה צבא רבבות חדש של צעירי ישראל העושים את הפסח לראשונה בדירתם, בד' אמותיהם הקדושות. לפתע פתאום ניגשו לזה, מתוך טירדה, טירחא עצומה של הכנה, מתוך קשיים, בצורה פשוטה, בחפזון ובזריזות והעיקר, מתוך

הרצון לקיים את מצוות הבורא מכל מקום ובכל מקום, מתוך אמונה שכך צריך להיות, שימו לב ל'סדר' הקדוש שעורכים זקנים ולזקנות, חולים, בודדים וסובלים.

שימו לב שימו לב מלאכים המוני מעלה - על עמך ישראל קבוצי מטה, במיוחד לצעירי הצאן גבורתם ומאמציהם! לאלה המתמסרים ולו אף ביחידות, על מצוות הלילה הזה, ולפום צערא אגרא".

*

כן, אהובי, מלאכי השרת יש להם מסלול ארוך השנה, רבבות תחנות ניתוספו הפעם. והם נכספים לבקר בהיכלות אלה, להאזין, להתחבר במיוחד אל החיילים הצעירים, תמימי דרך וטהורי לב. ושוב חוזרים למרום להודות להקב"ה על צבאות הקודש שעושים את כל מה שביכולתם. שוב יעלו למרום ויודיעו ויודו מלאכי השרת לד' ברגש עליון על "עמא קדישא דאית ליה בארעא", על המשך דורות העתיד.

הוי! כמה היה הרה"ק ה"בית אברהם" מסלונים זי"ע 'מרעיש עולמות' כשקרא במגילת אסתר את הפסוק "גנזי המלך ביהודים", מתוך הכוונה, שהקב"ה יש לו "גנזים", כלומר אוצר טמון בתוך יהודים... וכמה יבהקו גנזים אלה בליל פסח זה!!!

*

כל פרטי הסדר והידוריהם חשובים ויקרים לאיך ערוך, ברם את עיקר העיקרים שבהם, כבר ייחד לנו רבינו הרמב"ן שהכל סובב על ציר אחד: **"שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו"**. בחג הפסח, בעת שאנו זוכרים ומזכירים את ניסי יציאת מצרים, אנו קובעים בתכלית הברירות, במחשבה דיבור ובמעשה, את יסודות האמונה, את ההשגחה הפרטית של הקב"ה, את הבריאה שברא יש מאין ואת שלטונו הבלעדי על היקום כולו. הרי ראינו וחוונו כל זאת בגאולת מצרים ואבותינו מסרו זאת מדור לדור וכך קבלנו כל זאת בתכלית הדיוק. [סו"פ בא].

ואתה ר' ישראל מקיים נקודה פנימית זאת, **השנה** בפרט, ברוב פאר והדר. אמונה בהידור. אתה ממלא את חובתך - שאינה קלה כלל - כפי המצב, כפי היכולת וכפי מה שנצטווית, בתוקף אמונה, **יותר מבכל שנה!** כל כולך עטוף אמונה והיא כתר מצוות היום!!!

ועם זאת אבקשך מאד מאד, שאל תצפה מעצמך גדולות ונצורות. כל מה שתעשה חשוב בשמים לאין ערוך, אפילו אם אינך מרגיש בכך. קום נא ועשה את מה שביכולתך. אין לך מושג כמה כל מאמץ קטן חביב בשמים ובפרט לעת אשר כזאת, ירחם ד' על עמו ונחלתו.

*

עם כתיבת שורות אלה הודיעני ידידי הרה"ח ר' יצחק מאיר פינקוסביץ הי"ו מירושלים, על יהודי שנתקע לאחרונה בתחנת בינים בעיר מסויימת, שלא מצא שם קהילה יהודית. הוא הוכרח להישאר שם בשבת, ללא צרכי שבת. ועם כל זאת הרגיש את קדושת השבת בעוצמה כזאת, כפי שלא הרגיש מעולם. לא היה לו אז כלום, **כי אם שבת קודש בעצמה, 'נשמת' השבת...** ועל פי הדברים למד ידידי הנ"ל לקח מאלף על כח פנימיותה של מצוה, אף בשעה שחסר כל כך הרבה מסביב...

*

הזכרנו את שאלת ה"מה נשתנה" **השנה**. יתכן שאם היה בכלל מקום לשאלה הנזכרת: "מה נשתנה ליל הסדר הזה מכל לילות הסדר?" אז היה הנוסח הראוי: שבכל לילות הסדר אנו עסוקים גם בפרטים צדדיים סביב הסדר, כגון איזו משפחה תבוא, מי ישב כאן, מי ישב שם. ולעומת זאת: **הלילה הזה כולו סדר של פנימיות! כולו פסח! כולו מצווה! כולו אמונה! כולו עשיית רצון ד'!** גדודי אברכים בהמוניהם דואגים איך לקיים את 'נשמת' הסדר כהלכתו, מתוך שמחה והתרוממות כראוי ... געוואלד! **הלילה הזה 'כולו פסח'! הלילה הזה כולו פסח - - - !**

*

אם יהודי נקלע למקום או למצב מסוים, ראוי עליו לפעול בהתאם ולהתבונן מה רצון הקב"ה עכשיו ממנו. לכל רגע בחיים יש חשיבות מיוחדת של **הווה**. מה הקב"ה רוצה מאתנו כעת? מה עושים **עכשיו**? איך מנצלים הזדמנות זו? "היום" הוא "היום" והרגע הוא הרגע, שאינו שייך לא לאתמול ולא למחר. לא מחכים עד שישתנה המצב. הרצון העליון הוא שנתחזק ונפעול עכשיו במלוא הקיטור, בעוצם הרצון וכוחות הנפש ככל האפשר. הקב"ה שלח אותנו לכאן ועלינו לבצע **כעת** את שליחותו!

חז"ל אמרו [אבות ב' ד'] "אל תאמר לכאשפנה אשנה, שמא לא תפנה". ידוע פירושו של הרה"ק מקאצק זי"ע על זה, שמא לא תיפנה שמא רוצים ממך דווקא את ה"שלא תיפנה" שלך, כלומר לימוד מתוך חוסר פנאי ויישוב הדעת, מתוך עמל וקושי ודווקא זה מקובל ומרוצה כעת לפניו יתברך. דבר זה נוגע לכל בני האדם בכל גיל ובכל זמן...

ובכן ר' ישראל! דווקא "סדר" זה שלך, של "לא תיפנה", במצבך זה, מתוך מאמצים הכבירים, לקיים רצון ד' בכל מצב שהוא, דווקא זה יביא כעת את ה"נרצה", ריצוי מיוחד במרום. והכל יעלה לריח ניחוח וכפי שפירש רש"י הקדוש "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני".

*

מאז ומתמיד ריגש אותי זכרון מנהגו של הגה"ק רבי הלל מקולומיי זי"ע. שהיה מניח על שולחן הסדר שלו גליונות מחידושי תורתו... הרי כתב המחבר בשולחן ערוך "יסדר שולחנו יפה בכלים נאים, כפי כוחו" [או"ח סי' תע"ב ס"ב] מנהגו בכך, שכן חידושי תורה אצלו נחמדים מזהב ומפז רב...

ובכן אהובי, על שולחן הסדר החדש שלך השנה, ייערכו 'כלים' יקרי ערך מאד מאד, אהובים למעלה ונחמדים למטה. שם במרכז שולחן יצטברו באין רואים ואפילו בלי ידיעתך: צרור אמונתך, תכשיטי רגשותיך, זהב רצונך וכסף כיסופיך, ופניני געגועיך לקירבת אלקים... ואני מבטיחך שכולם כאחד יקרים כלפי מעלה, לא יסולאו בפז... הוי! אשריך ישראל מי כמוך, עם נושע בד'... ר' ישראל שלי! כמה מה נשגבת כעת, כמה מאירה דמותך בשמים ממעל וכמה יאיר ה'סדר' שלך בכל העולמות...

איך אמר ה'תפארת שלמה' זי"ע במתק לשונו? "והנה בחג הפסח הקדוש הזה, לא יאומן כי יסופר, מקהלות רבבות הסודות והייחודים אשר נעשים בעולמות העליונים על ידי ישראל, בסדר ליל שמורים ואכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים בהגדה בלילה זאת..." [רמזי פסח].

*

ליל סדר ב'מתי מעט'? צא ולמד מאברהם אבינו אבי אומתנו, שקיים את מצוות הפסח, וכמו שנאמר בשעת הכנסת אורחיו: "לושי ועשי עוגות" ולימדונו חז"ל [בר"ר מ"ח ועוד] שהיו אלה מצות לפסח. ומתוך מקרא זה כתבו הראשונים שחג הפסח בכלל הוא כנגד אברהם אבינו [טור תי"ז].

זה היה אמנם **למחרת כחוס היום**. ברם נחשוב כעת על ליל האמש, ליל הסדר באהלו של אברהם אבינו, שוודאי קיים את מצוות הלילה כמו שקיים את כל התורה ואפילו עירובי תבשילין... [יומא כ"ח:]. הוא היה חולה אז. מי היה נוכח ב'סדר הזה' חוץ משרה אמנו? מי האזין לדבריו? מי קלט את דברי תורתו ואמונתו אז? מי יודע היכן היה ישמעאל אז? לא משמע שהיו לו אורחים עד הבוקר. אל אביו וחמיו לא נסע אברהם אבינו...

זה היה הסדר הראשון לאחר שנכנס לברית, סדר יהודי אמיתי, כולו ערוך באמונה מתלקחת באש, למרות שהיו שם רק יחידים ממש. כשהזכרתי את הדברים לגדול אחד, הפטיר בלחישה רבת משמעות, נעימה מיוחדת בשלש מלים: "**אחד היה אברהם**"... [יחזקאל ל"ג]

*

ר' ישראל! נפשי סוערת בימים אלה מתוך גילוי פירוש יקר מכל יקר בפסוק שבתהילים [פ"ה] הנוגע מאד למצב התקופה כעת. שויבנו **אַלְקִי יִשְׁעֵנו** וְהִפְרָ כַּעֲסְךָ **"עֲמָנו"**. על פי חוקי הלשון היה צריך לכתוב והפר כעסך **"מֵעֲמָנו"**, כלומר **מעלינו**. למה כתוב **"עֲמָנו"**? מה פשר המלה: והפר כעסך **"עמנו"**?

הסכת ושמע ישראל! שני גדולי ישראל כיוונו כאן לביאור מרגש מאד. הרה"ק רבי אברהם משה מפשיסחא בנו של הרבי ר' בונם זי"ע אמר על זה: משל למלך שהיה בכעס. התחכמו אז שריו והביאו לפניו את בנו היחיד, אהובו ומחמד נפשו וזה הרגיע את

רוח המלך עד שסר הכעס... געוואלד! שובנו אלקי ישענו והפר כעסך "עמנו". עם בנך בכורך ישראל, עם בנך יחידך אשר אהבת. "עמנו" יופר הכעס!!!

ומשנהו הדגול, שכיוון לדבר זה היה אחד מגאוני ליטא, רבי יצחק אליהו לנדא זצ"ל, שהיה דיין וגם מגיד מישרים בוילנא לפני כמאה וחמישים שנה. ממעתיקי השמועה מתורת הגר"א זי"ע היה, חכם לב וספרא רבה ובעל מידות תרומיות. ספרים יקרים חיבר על המקרא, מדרשי חז"ל ועוד.

וכך כתב אותו גאון בביאורו "כפליים לתושיה" על תהילים שם: "והפר כעסך עמנו. שכל כך נהיה אהובים וחשובים בעיניך, שכאשר תראה אותנו, תפר כעסך שיש לך "עמנו" בזה שאתה מתענג עמנו... אה! פשיסחא ווילנא נפגשו סביב אהבת אבינו שבשמים עם בנו יחידו. עֲמָנו! עֲמָנו! עֲמָנו!"

*

ר' ישראל! אתה מבין ומרגיש את הדברים המופלאים? דע לך שאתה חלק בלתי נפרד מפירוש נשגב זה של "עמנו". דע לך אהובי, שסדר הפסח שתערוך השנה מתוך אמונה, יפגין ויוכיח את השפעת נוכחותו של הבן האהוב למעלה... דו פארשטייסט? אתה מבין ומשיג? אתה במעשיך, בתמימות אמונתך, מסייע כעת להשיב את סדר העולם על מכנו. שובנו אלקי ישענו והפר כעסך עמנו... כן, אתה בדירתך הקטנה, ב"מתי מעט" שלך, בכליך הפשוטים שרכשת ברגע האחרון. אתה הוא ה"בן יחיד" שתביא במעשיך, ב'סדר' שלך את הישועה במהרה! יעידו דמעוטי הרותחות שאני כותב זאת בכל הלב...

*

ידוע שהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע היה אוהב ישראל במלוא המובן. וכך היה אומר לחסידיו הלואי ותאהבו את הצדיק שבישראל, כפי שהקב"ה אוהב את הפחות מישראל. פעם היה רבי משה לייב, אצל רבו הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע בפרשת בא. כשכיבדו רבו שיאמרו דבר תורה. פתח ואמר: "אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים" וכי אפשר לפרש הכוונה כפשוטה, והלא מלוא כל הארץ כבודו? אלא כאשר מצא הקב"ה בית של יהודי המתגורר בשכונה של מצרים היה לפניו כביכול בחינת ריקוד של שמחה: כאן גר יהודי! כאן גר יהודי! ובעודו אומר את הדברים קפץ רבי משה לייב בהתלהבות על השולחן והתחיל רוקד ואומר: "דא וואוינט א ייד! דא וואוינט א ייד! כאן גר יהודי!"

כמה שמחה במרום יביאו השנה, אלפי המקומות החדשים בהם ייערכו סדרי פסח, בפרט על ידי צעירי ישראל, רכים בשנים ותקיפים ברצונם, המתחדשים במצוות נפלאות אלה, מתוך אמונה שלימה, שהיא, תמצית ענין הפסח כולו... אה! דא וואוינט א ייד א מאמין! דא וואוינט א ייד א מאמין! פה גר יהודי מאמין! הוי! דחדאן בחדוה

דפורקנא דמאריהון. ששים ושמחים בגאולת רבון כל העולמים, ומעלימים עין ממצב עצמם כעת...

*

זמן חירותינו... מספרים על הרה"ק רבי יצחק מוורקי זי"ע, שפעם בליל פסח בשעת הסדר, הבחין בבכור אחד שצם בערב הפסח, שנטל לו 'כרפס' יתר מן המדה... נענה הרבי ואמר: "איזו חירות היא זו, אם משועבדים לתפוח אדמה..."

למרות שהיה הצדיק מוורקי, רחום וחנון ובעל חסד ללא גבול, בכל זאת מתוך אחריות לדרכי חסידיו- חניכיו וגידולם, מצא חובה לנפשו להעיר זאת. הוא הורה כעת בנעימה קדושה, שכל 'שעבוד' שיהיה אינו נאה וראוי לאדם מישראל, בפרט בלילה שנהיינו לבני חורין...

ומתוך דבריו למדנו שבלילה הזה ראוי להשתחרר מכל השעבודים. כוונתי לכל ההרגלים שנקבעו מהשנים הקודמות שאינם מתאפשרים כעת, לפי המצב. בן חורין צריך להתקדם אז גם בלעדיהם.

*

בבחרותי הראו לי פעם קטע מדהים בספר "מי השילוח" להרה"ק מאיזביצא זי"ע, על הפסוק "לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם". **"מצבה היא עקשות, שתגמור בדעתך במצב הזה אני רוצה בדווקא וכך ישר בעיניי**. אין לך רשות לבחור, כמו שכתוב [איוב ל"ד] "כי אתה [הקב"ה] תבחר ולא אני". גם על "מצבה" כזאת נרמז ב'לא תעשה' זה... [מי השילוח ח"ב פ' בהר].

וכך אמרו בשם הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע. "גם עבד ללא בעלים, הוא עבד. בן חורין הוא זה שאינו משועבד לזולת ואף אינו משועבד לעצמו...". לרצונותיו, להרגליו, למה שהלך רוחו מכתוב לו שדווקא כך צריך להיות ולא אחרת.

באוצר הזהב של זכרונות ממפגשים עם גדולי ישראל, חקוק ביקור בן שתיים אצל הגה"צ כ"ק אדמו"ר מסטריקוב זי"ע במעונו בבני ברק. התגלות של "זיו החכמה" היה שם. רק לראות את הדמות הזאת שריד פולין העילאית, רק להאזין לדברי ענק בתורה זה, להתבשם מעומק תבונתו בכל נושא, היה מעין עולם הבא. אוי! די הארציגע שארפקייט. החריפות הלבבית. מי יתן לנו תמורתה... והוא היה אומר על דברי חז"ל [פסחים ק"ג.] "בתך בגרה, שחרר עבדך ותן לה" פירוש מקורי משלו. כשמגיעה תקופת נישואי הילדים, אז: "שחרר עבדך", תשתחרר מן ההגבלות שאתה משועבד להם, ממה שהדמיון מכתוב לך שאתה צריך וראוי רק לכך וכך, מבלי לזוז מעמדתך... כפי שאמר לי פעם איש נכבד בנושא זה, "אני שבוי במעמד שלי"...

שתשמש נא אימרה מחוכמת זו כדוגמה, בפרט בהגיע זמן חירותינו. שצריך להשתחרר מן הכל ולשעבד את המחשבה ואת הרצון למטרה הפנימית, העיקרית, להתרכז ולהתמקד על מה רצון הקב"ה מאתנו כעת. ר' ישראל! יחד נעשה זאת, בכוחות משותפים נתאבק נתגבר ונצליח! זה יהיה 'סדר' מיוחד ביותר! ללא 'שעבודים' להרגלי שנה, שנה... זמן 'חירותינו' אמיתי!

*

אהובי! פעם הייתי מהסס לכתוב לך סיפור כזה, אמנם בימים אלה, שאני. על צד שתהנה מ'תעלולי' כזה ויעלה חיוך על פניך המאירות, הכל כדאי. הבה ארשום ואתאר את הדבר לחיבתך. לפני שנים רבות היה הדבר. קשה לי להיזכר בדיוק מתי. אפילו חשבון הימים מתערבבים לי בתקופה מבודדת זו...

בעיר טורונטו התגורר בשעתו לפרק זמן, אברך ת"ח מבני ברק שבא לכאן לצורך טיפול רפואי לבתו שתחיה, שהיתה אז תינוקת. הוא למד אז בכולל אברכים כאן. איש חמודות הוא, חכם לב ונעים הליכות. כשהגיע חג הפסח הבנתי שטובי העיר רוצים שאורח כזה יפאר את שולחן הסדר שלהם. כשהתקרבו ימי החג ניגשתי אליו ואמרתי לו. "רבי חיים! אורח מבוקש אתה, כל אחד רוצה להתכבד בחברתך ובצדק. הרי אתה מ'פירות' שנשתבחה בהם ארץ ישראל".

"ברצוני לסייע לך קצת בהחלטה בנוגע לליל הסדר. אם רצונך ב'סדר' מלא חידושי תורה ורעיונות יקרים, הרי תלמידי חכמים מובהקים בעדתנו יזמינוך ברצון וירונו את נפשך בזה. אם חפצך בשולחן מלכים כיאות ללילה כזה, ברור שנגידים יקרי נפש שבינינו, בני תורה אף הם, יחשקו לארח אותך בזרועות פתוחות. כמובן שלכבוד יהיה להם הדבר..."

"אלא שאם רצונך, ר' חיים, בחירות, תבוא נא אלי... שנינו נערוך את הסדר ביחד. ואתה תעשה כרצונך, כחפצך הטוב...". למחרת ניגש אלי האברך ובישר לי בשמחה: "אני בא אליכם". פיקח זה ידע והבין את מהותו של חג המצות, שהוא בראש וראשונה: "זמן חירותינו"...

*

מה אומר לך ר' ישראל! את ליל הסדר הזה לא אשכח לעולם. שנינו ישבנו לרוחב השולחן וערכנו את הסדר בצוותא. למרות שוני הרקע שבינינו, שררה שם חביבות מתוקה ומרנינה וקירוב לבבות טבעי כל כך. מדי פעם נפגשו מבטינו המאושרים, קורנים בשמחת יום טוב, בחדווה ובריעות שאין לתארה במלים... אה! איזה 'סדר' היה אז! הלילה הזה כולו פסח... כששוב נפגשים אנחנו בארץ הקודש, מזכיר לי גם אותו ת"ח לפעמים, את החוויה הזאת, שהוא מכנה אותה: "מועט המחזיק את המרובה".

ורבי חיים זה תיאר לי בשעתו את הסדר בבית אביו, שהשתתפו בו גם הסבים. הסבא מצד האב היה גדול בתורה, מקורב להגאון הגר"י מבריסק זצוק"ל. והסבא מצד האמא, היה יהודי גאליצאי יקר רוח, חסיד באבוב נלהב. רושם נצחי נשאר לו לידידי מילדותו מזכרון זה. שני הסבים ישבו יחד מתוך התקשרות אהבה עזה והבנה הדדית; עטרת שמחה של מצוה על ראשם ונהנים מזיו השכינה...

והרי שיריים מאותו ליל הסדר. "ווערטל" שאמרתי לו אז. הרי ישנם ארבעה חלקים לבריא: דומם, צומח, חי ומדבר. לדברי רבי יהודה הלוי היהודי הוא במדרגה גבוהה עוד יותר. לשולחן הסדר מגיעים כולם: **דומם** (מים ומלח) **צומח** (מצה ומרור וחרוסת); **חי** (פסח וחגיגה ובימינו בשר לשמחת יו"ט); ועכשיו בליל התקדש חג, מגיע ה"**מדבר**" היהודי ונושא דברו בקול, בהגדתו ובתוקף אמונתו. הוא מכריז ומראה בחדווה שכל זה הוא: **בלתי לדי' לבדו...**

*

ר' ישראל! אם אתה דואג מ'פשטותו' של סדר, הצורה הפשוטה ללא פאר והדר ולו אף בכלים חד פעמיים. אם אין המצב מרשה כעת לערוך את שולחן ב"כלים נאים" זכר לחירות. ולו אף אם ה'קערה' תהיה מפלסטיק. הרי ה"הוד והדר לפניו" יתקיים כעת ב"עוז וחדווה במקומו"... הגבורה והשמחה! עוד תראה שהסדר הזה יהיה "חד פעמי". בשנה הבאה כבר תחגוג ברצות ד' את הסדר ברוב עם, בפאר והדר, והלוואי בירושלים הבנויה. ועם זאת לא תשכח את חידושו וחדוותו ל הסדר הנוכחי לעולם... אם אין לקיים "**זכר לחירות**" בכל ההידור, הרי אפשר לקיים את **החירות בעצמה** בלב לב ונפש...

אם אמרו בקאצק בראש השנה [בנוגע ל'אגוז' בגימטריא חטא] שצריך לזכור "שגם חטא בגימטריא חטא" ולא לשכוח את העיקר... הרי ברור שהיו סוברים לענין חג הפסח, שגם "חירות" בגימטריא "חירות", אף כשיש חסרון בגינוני החירות...

ודע לך יקירי, שגם בתוך הפשטות נמצא יופי פנימי נשגב מאד. דבר זה מבהיק מתוך סתר דבריו של המהר"ל ב"גבורות ד'" שלו, בענין מצה שהוא 'לחם עוני'. מעלת המצה שאין בה אלא לחם ומים, היא הפשטות ללא שום תוספת והרכבה... ודבר זה הוא "מדרגה עליונה" מעולה יותר מכל הרכבה. המהר"ל מדמה זאת לבגדי לבן של כהן גדול ביום הכיפורים, שהלבן הפשוט, ללא הצבע, הוא גבוה יותר מכל. "כי בליל זה נגאלו במדריגה עליונה וכל מדריגה העליונה יש בה פשיטות" ... [גבורות ד' פרק נ"א וראה גור אריה ויקרא ח' כ"ח]. אהובי! יש במצב ה'פשוט' הנוכחי הזדמנות להתדבק במדרגה העליונה שבגאולת ישראל... אה! פשטות זו אינה פשוטה כלל ועיקר... לגמרי לא!

*

בימים אלה צריך להתגבר בשמחה ולא לקמץ בחיוכים לא לעצמך ולא לאחרים. הבה נלמד נא יחד עובדה יקרת ערך ומעוררת את הלב כאחד. כשנזכה לעמוד על עומקו של מעשה זה, כבר ייראה הכל באור אחר, אור וחדווה של פעם...

דבר זה סיפר המשגיח הנודע ר' גד'ל אייזנר זצ"ל מימי נעוריו. הוא התלווה אז ב'נסיעה' אל ה'אמרי אמת' זי"ע, יחד עם חסיד ישיש מופלא בן שמונים ומעלה, בשם ר' בונם שיראדז'ער [ע"ש עירו] שהתחנך עוד ברוח הקוצקאית.

בליל כל נדרי היה זה. שניהם עמדו בחצר בית המדרש בגור שהיה מלא עד אפס מקום. כשהתחיל לרדת גשם, ניסו הנמצאים בחוץ להיכנס פנימה. לרבי בונם הישיש היה קשה להידחק. ורבי גד'ל שהיה משמשו חזר עמו לבית האכסניה...

כשהגיעו לאכסניה נוכחו לראות שהיא נעולה ואין להם מפתח. הם נאלצו להיכנס דרך החלון שהיתה בקומת קרקע. הם הסתייעו בכסא לעלות אל החלון וכמובן שהדבר התארך ונעשה בקושי רב, מפני גילו הגבוה של רבי בונם. תוך כדי השתרבות פנימה בצורה כזו, כשהגשם מזלף עליהם ממעל, נתקע רבי בונם בחלון ונשאר חצוי בפנים וחצוי בחוץ, מתוך שהיה קשה לו להמשיך. במצב חסר אונים זה העיף החסיד הזקן את מבטו לעבר ר' גד'ל ושניהם הצטחקו...

וכך הפילו את עצמם אל תוך האכסניה בבגדים רטובים מן הגשם. עצמותיו של ר' בונם כאבו מאד מן הקפיצה פנימה. וכאן סיים רבי גד'ל את סיפורו. **"זה היה ה'כל נדרי' שלנו – אמנם רוחנו היתה טובה עלינו"**. [במחיצת ר' גד'ל ח"א ל"א].

בעלי מוח, חריפי מבט ואנשי פנימיות היו חסידים אלה. הם ידעו היטב מה זה "ליל כל נדרי" ואת הטמון בחובו של יום הקדוש והנורא. הם טרחו ונסעו אל הצדיק והבינו היטב את המשמעות שבכך. ועם זאת גם ידעו שאת הרוח הטובה אין לעזוב בשום פנים ואופן. גם יום הכיפורים מועד ויום טוב הוא, שאומרים בו 'שהחינו'. לא, הם לא היו בבית המדרש אצל הרבי, הם לא התפללו בציבור בליל קדוש כזה. הם נשטפו מן הגשם והעצמות כאבו מן הנפילה. ובכל זאת שמחו בטוב לב...

ומי יודע אם אותה בת שחוק של חסידים, לא התנשאה יותר גבוה מהרבה תפילות של אחרים ועוררה הארת פנים למעלה. שכן רצופה היתה חדות נפשם בקבלת עול מלכות שמים וקבלת הרצון העליון. הם היו משוכנעים שזה הוא רצונו כעת וצריך לקבל זאת בשמחה וברוח טובה... הוי! יעלה שחוקינו מערב...

*

ברצוני הפעם, יקירי, מלהעלות חיוך על פניך המאירות במילתא דבדיחותא. מספרים על חסיד אחד בימיו של ה'צמח צדק' זי"ע שנהיה שתיין יתר על המידה עד שהתמכר לשכרות. הרבי קרא לו והוכיחו על גנות השכרות, בחומרה. החסיד קיבל דברי רבו

והחליט מאז שלא לנגוע שוב ביי"ש ויהי מה. וכך קיים את הדבר. אלא שגופו לא הסתגל לשינוי זה עד שנפל למשכב לי"ע.

הרופא צווה עליו אז שחייב לשתות משקה לרפואתו והחסיד התעקש בתוקף. הוא לא יעבור על רצון רבו בשום אופן. מצבו החמיר עד שפקד הרופא על בני משפחתו להשקותו בכח, על כרחו... וכך עשו בלב כבד משום פיקוח נפש. הם העמידו שני גברתנים שאחזו אותו בשני זרועותיו. ואז בא הגברתן השלישי והגיש את הקנקן אל פיו של החולה כשהוא מוכן לשפיקה... ואז רמז החסיד שעליזותו לא נטשה אותו, שהוא רוצה לומר דבר מה, עוד לפני שמתחילים בפעולה...

"אז ס'איז שוין יא אזוי..." אם המצב כבר הגיע לידי כך, שוב אין לי ברירה יותר ואני מוכרח לשתות. אז יש לי בקשה, שרק אחד מכם יאחז בי והשניים הנותרים ישפכו לתוך גרוני לרוויה...

ר' ישראל! 'פלגינן דיבורא! מה שנוגע לשתיתו, זה היה ענין שלו. ברם מה שנוגע לנו הוא, שאם המצב לעת עתה הוא כך. אם כבר אז כבר, "אז ס'איז שוין יא אזוי", אז צריך להפיק ממנו את מיטב איכותו, ממה שלא נמצא במצבים אחרים. ולצאת מכל זה עם רוח רוחני.

אז ס'איז שוין יא אזוי! נשתדל נא יקירי, בלי נדר, להיות שְׁגִינוּ משקים יחד את קנקן השמחה למי שצריך. ועמנו יצטרף אז 'שותף' שלישי, יד שלוחה ממרום לאחוז באותו יהודי בחזקה, לאמצו ולעודדו, לבל ימעוד ולא יפול חלילה, שיהיה בריא וחזק. וכולנו יחד עמו... ועם זאת הנני מתחנן בבקשה, שתבין לרוח כל מי שנמצא אצלך ותתייחס אליהם בהבנה ובהכרת טובה על כל פעולה. חובת השעה היא לעודד ולשמח, וכמובן להחדיר אמונה, תמצית מצוות הלילה...

*

ומתוך הקדמת מילתא דבדיחותא זו, יתרחב הלב ללמוד קצת, א שטיקל 'שפת אמת' שיש בו הוראה וחיזוק נפלא, איך יסתכל כל אדם על סדר הדורות בכלל ועל דורו פרט... "כל תהלוכות הגלות היה הכל **סדר מיוחד**; שלא נאמר כי קרה סיבה ששלט פרעה על בני ישראל, רק הכל היה בכוונה מכוונת כמ"ש לאברהם בברית בין הבתרים. ואפי' כל פרטי העיגולים וקושי העבודה הי' הכל בסדר מיוחד. והלא כל סיפורי הגדה הם מתהלוכות ענִים וצעקתם. והוא בכלל סיפור יציאת מצרים, שהכל היה בהשגחת השי"ת לטובת בני ישראל. לכן המצוה על מצות ומרורים, שיש לשבח על הגלות כמו על הגאולה..."

הכל נערך על פי תכנית וסדר מדויקים כחוט השערה, שקבע הקב"ה בתורה הקדושה!... וכאן ממשיך 'שפת אמת' ומגלה לנו סתרים של סדר הדורות... "אך יש דורות. שסדר הנכון להם הוא הגלות. ויש שמיוחדין אל החירות והגאולה, כפי דעת היודע תעלומות...

שהקב"ה הוא היודע לסדר לכל דור, סדר הטוב לו יותר מכל הסדרים. והכל בחסד כמ"ש הנוהג בחסדו כל דור ... [שה"ג תרנ"ד שם].

ובכן, כל דור ודור וסדרו המיוחד לו על פי תורת ד', וכמובן שדורנו בכלל, על כל נסיונותיו ותהפוכותיו. יודע תעלומות יש לו תכנית מיוחדת ומדויקת שפעם עוד נזכה להבינה. בינתיים נקוה בכל לב לטוב הנגלה והנראה. ועם זאת עלינו מוטל לשבח ולהודות לאדון הכל: "שיש לשבח על הגלות כמו על הגאולה". נזכה נא במהרה בימינו לגאולה העתידה וכל הטוב יתבאר לנו בשלימותו...

*

מדרך העולם היה מאז, לאחל לפני פורים ולפני פסח: "א פרייליכן פורים" - א כשר'ן פסח. "הרה"ק ר' יחזקאל מקוזמיר זי"ע היה אמנם מברך בנוסח הפוך: א כשר'ן פורים און א פרייליכן פסח... הוא נימק זאת, שמן הסתם חג פורים אצל יהודים שמח בין כך. מה שיש לאחל הוא, שהכל יתנהל כדת של תורה. ואילו בפסח, אם עמלו והחמירו ישראל כל כך בזה, חזקה שיתקיים הדבר בכשרות, אלא שהברכה היא שלא תיעדר ח"ו השמחה, בחג הקדוש הזה...

עוד תראה ותשתכנע יקירי, שחג הפסח הבא עלינו לטובה, יהיה הכי מיוחד באיכותו בפנימיותו, הלילה הזה 'כולו פסח'! כולו חירות! כולו אמונה לוחטת!

גוט שבת לך אהובי, גוט יום טוב!

חג כשר ושמח! ולכל ישראל: אור במושבותם
שיתרפאו כל החולים, שיתחזקו כל הלבבות
ותיעצר נא המגפה במהרה ממש רבונו של עולם!

ליל הסדר שלך יגביה שחקים וכך תחיש את הישועה!
וּפְדִינִי ד' יִשְׁבֹּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרָנָה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים...

ידידך אוהבך במשנה אהבה, בלב ונפש,
משה יעקב הלוי

גוט שבת!